

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан гуманітарно-педагогічного факультету

Стам Людмила СТАНИСЛАВОВА

30 серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ до мовознавства

Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Додаткова предметна спеціальність	014.02 Середня освіта (Мова і література (Англійська мова))
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма	Середня освіта, Українська мова та література
Обсяг дисципліни	4 кредити ЄКТС
Шифр дисципліни	ОЗП.02.
Мова навчання	українська
Статус дисципліни	обов'язкова (цикл загальної підготовки)
Факультет	гуманітарно-педагогічний
Кафедра	слов'янської філології

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни Кредити ЄКТС	Кількість годин						Самостійна робота студента	Контрольна робота	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
				Аудиторні заняття									Зачіт	Іспит
				Лекції	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття	Резон					
Д	1	1	4	51	34		17			69				+
З	1	1	4	16	6		6			108				+

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Середня освіта, Українська мова і література»

Програму склала *Н.Торчинська* канд. філол. н., доц. Наталія ТОРЧИНСЬКА

Схвалена на засіданні кафедри слов'янської філології

Протокол від 29 серпня 2024 р. № 1.

Завкафедри слов'янської філології *Н.Подієвська* Неля ПОДІЄВСЬКА

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету

Голова вченої ради факультету *Стам* Людмила СТАНИСЛАВОВА

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан гуманітарно-педагогічного факультету

Людмила СТАНІСЛАВОВА

30 серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вступ до мовознавства

Галузь знань	01 Освіта /Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта.
Предметна спеціальність	014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Додаткова предметна спеціальність	014.02 Середня освіта (Мова і література (Англійська мова)
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Освітньо-професійна програма	– Середня освіта. Українська мова та література.
Обсяг дисципліни	– 4 кредити ЄКТС
Шифр дисципліни	ОЗП.02.
Мова навчання	– українська
Статус дисципліни:	обов'язкова (цикл загальної підготовки)
Факультет	– гуманітарно-педагогічний
Кафедра	– слов'янської філології

Форма навчання	Курс	Семестр	Обсяг дисципліни Кредити ЄКТС	Кількість годин						Контрольна робота	Курсова робота	Форма семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота студента			Залік	Іспит
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семинарські заняття					
Д	1	1	4	51	34		17		69			+	
З	1	1	4	16	6		6		108			+	

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми «Середня освіта. Українська мова і література»

Програму склала _____ канд. філол. н., доц. Наталія ТОРЧИНСЬКА

Схвалена на засіданні кафедри слов'янської філології

Протокол від 29 серпня 2024 р. № 1.

Завкафедри слов'янської філології _____ Неля ПОДЛЕВСЬКА

Робоча програма розглянута та схвалена вченою радою гуманітарно-педагогічного факультету

Голова вченої ради факультету _____ Людмила СТАНІСЛАВОВА

1. Пояснювальна записка

Дисципліна «Вступ до мовознавства» є однією із фахових дисциплін і посідає провідне місце у підготовці фахівців першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 014.01 Середня освіта. (Українська мова та література), за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Українська мова та література. Англійська мова)».

Пререквізити – дисципліна вихідна.

Кореквізити – сучасна українська літературна мова, історія української мови, українська діалектологія, курсова робота з української мови та методики її викладання, методика викладання української мови, діалектологічна практика.

Відповідно до освітньо-професійної програми дисципліна має забезпечити:

компетентності:

ІК Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі філології (лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу) в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій та методів філологічної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов і вимог.

ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК5. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ФК7. Здатність розвивати в учнів критичне мислення.

ЗК9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ФК10. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності.

програмні результати навчання:

ПРН2. Вільно спілкуватися державною мовою на професійну тематику, використовуючи сучасну термінологію та систему понять за спеціальністю; аргументовано висловлювати власні думки державною мовою.

ПРН5. Використовувати мовні засоби для пояснення учням навчального матеріалу, постановки проблемних питань, відповідати на запитання; застосовувати мову та мовні засоби як інструмент мотивації учнів до пізнання навколишнього світу.

ПРН10. Використовувати міжпредметні зв'язки, інтеграцію змісту різних освітніх галузей.

ПРН16. Орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, перевіряти її достовірність, оперувати нею у професійній діяльності.

ПРН36. Застосовувати різні підходи до розв'язання проблем, генерувати нові ідеї, демонструвати відкритість до ідей та рішень учасників освітнього процесу.

Мета дисципліни – ознайомлення студентів-філологів з основними поняттями і термінами мовознавства, підготовка до вивчення фундаментальних лінгвістичних дисциплін на старших курсах; формування власного мовного іміджу, що забезпечить конкурентоспроможність майбутнього фахівця на сучасному ринку праці.

Предмет дисципліни: лінгвістична термінологія, проблематика теоретичної науки про мову, мова як система і як суспільне явище.

Завдання дисципліни: з'ясувати такі питання, як сутність мови, принципи розвитку мови, закономірності мовного розвитку і його рушійні сили, внутрішні та зовнішні фактори мовних змін; розвиток письма; значення штучних мов; ознайомити студентів з основами науки про мову, її проблематикою, основними методами лінгвістичних, виробити в них навички спостереження явищ мови в їх науковому аналізі, формувати вміння виявляти диференційні ознаки, властиві всім мовам світу, осмислено підходити до мовних явищ.

Результати навчання. Студент, який успішно завершив вивчення дисципліни, повинен: вміло *використовувати* понятійний апарат, зокрема послуговуватися відповідною лінгвістичною термінологією; уміти *аналізувати* лінгвістичні явища, притаманні різним мовам світу; *визначати* типологію мовних явищ та причини змін у мові; *класифікувати* мови світу за різними критеріями; *формулювати* власну думку щодо питань розвитку мови; *розрізняти* функціональні стилі мови; *застосовувати* норми сучасної української літературної мови у практиці мовленнєвої діяльності.

2. Структура залікових кредитів дисципліни

<i>Назва теми</i>	<i>Кількість годин відведених на:</i>					
	<i>Денна</i>			<i>Заочна</i>		
	<i>лекції</i>	<i>практичні заняття</i>	<i>СРС</i>	<i>лекції</i>	<i>практичні заняття</i>	<i>СРС</i>
Тема 1. Предмет мовознавства як науки	2	–	4	1		5
Тема 2. Системний характер будови мови	2	2	4	1	2	5
Тема 3. Мова, її природа і суспільні функції	2	–	4	2		6
Тема 4. Взаємодія мови і мислення, мови і мовлення	2	2	4			6
Тема 5. Походження мови	2	–	4		2	5
Тема 6. Загальні закономірності розвитку мов	2	2	4			5
Тема 7. Історичний розвиток мов	2	–	4		2	5
Тема 8. Мова і письмо	2	2	5		2	6
Тема 9. Інтерлінгвістика	2	2	4			5
Тема 10. Мови світу та їхні класифікації	2	1	5	2		6
Тема 11. Структурно-типологічна та генеалогічна класифікації мов	2	1	5			6
Тема 12. Індоевропейська мовна сім'я	2	1	5			6
Тема 13. Угро-фінська та тюркська мовні сім'ї	2	–	4			6
Тема 14. Семіто-хамітська, китайсько-тибетська, ніло-сахарська та інші мовні сім'ї	2	1	5		2	5
Тема 15. Структура мови	2	–	5			5
Тема 16. Проміжні рівні мови	2	2	4			5
Тема 17. Зародження порівняльно-історичного мовознавства та його значення	2	1	5			5
Разом за семестр	34	17	69	6	6	108

3. Програма навчальної дисципліни

3.1. Зміст лекційного курсу

Номер теми	Перелік тем лекцій, їхні анотації	Кількість годин
1	Предмет мовознавства як науки Предмет мовознавства. Мовознавчі поля. Основні проблеми лінгвістики. Зв'язок мовознавства з іншими науками. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 15, 20, 24, 27, 31, 38, 42, 40, 55, 59, 60.</i>	2
2	Системний характер будови мови Мова як система. Мова як особлива система знаків. Семіотика і лінгвосеміотика. <i>Література: 1, 2, 4, 9, 15, 22, 24, 25, 30, 31, 35, 36, 44, 46, 47, 48, 55.</i>	2
3	Мова, її природа і суспільні функції Суспільний характер мови. Основні та факультативні функції мови. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 26, 29, 31, 33, 34, 37, 45, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
4	Взаємодія мови і мислення, мови і мовлення Мова і мислення. Основні ознаки та функції мови і мислення. Мова і мовлення. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 26, 29, 31, 33, 34, 37, 45, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
5	Походження мови Лінгвістична палеонтологія. Основні передумови виникнення мови. Теорії походження людської мови. Недоліки теорій походження мови. Концепція Н. Хомського. Теорія Я. Бодуена де Куртене. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 26, 29, 31, 33, 34, 37, 45, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
6	Загальні закономірності розвитку мов Внутрішні та зовнішні причини мовних змін. Диференціація та інтеграція як результат мовних змін. Мовні контакти та їх наслідки. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 29, 31, 33, 34, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
7	Історичний розвиток мов Мова і територіальні діалекти. Найпоширеніші мови світу. Міжнародні та національні мови. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 29, 31, 33, 34, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
8	Мова і письмо Значення письма. Предметне письмо. Основні етапи розвитку письма: піктографія, ідеографія та фонографія. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 17, 21, 23, 27, 35, 40, 44, 55, 59, 60.</i>	2
9	Інтерлінгвістика Інтерлінгвістика як наука. Штучні мови. Есперанто. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 17, 21, 23, 27, 35, 40, 44, 55, 59, 60.</i>	2
10	Мови світу та їхні класифікації Типи класифікацій мов: територіальна, функціональна, за типом фонетичної та синтаксичної організації мов, соціолінгвістична, за поширеністю. Мови народів і народностей України. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 23, 27, 35, 39, 44, 53, 55.</i>	2
11	Структурно-типологічна та генеалогічна класифікації мов Структурно-типологічна, або морфологічна, класифікація мов. Основні критерії генеалогічної класифікації мов. Поняття про мовні сім'ї та макросім'ї. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 23, 27, 35, 39, 44, 53, 55.</i>	2
12	Індоевропейська мовна сім'я (лекція-конференція). Причини виділення індоевропейської мовної сім'ї, 14 груп мов, підгрупи. Слов'янська, романська та германська групи мов. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 23, 27, 35, 39, 44, 53, 55.</i>	2
13	Угро-фінська та тюркська мовні сім'ї (лекція-конференція).	2

	Найпоширеніші мови угро-фінської мовної сім'ї: причини виокремлення, територія поширення. Тюркська мовна сім'я: турецька, казахська, узбецька, якутська мови. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 23, 27, 35, 39, 44, 53, 55.</i>	
14	Семіто-хамітська, китайсько-тибетська, ніло-сахарська та інші мовні сім'ї (лекція-конференція). Семіто-хамітська, або афразійська, мовна сім'я: арабська, іврит, асирійська, хайса. Китайсько-тибетська, ніло-сахарська, андо-екваторіальна, дравідійська мовні сім'ї, палеоазіатські та інші мови. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 23, 27, 35, 39, 44, 53, 55.</i>	2
15	Структура мови Основні розділи науки про мову. Основні рівні мови (фонетика, лексикологія, морфологія, синтаксис). Найбільш відомі мовознавці – представники різних напрямів. <i>Література: 1, 2, 4, 9, 15, 22, 24, 25, 30, 31, 35, 36, 44, 46, 47, 48, 55.</i>	2
16	Проміжні рівні мови Галузі проміжних рівнів (морфонологія, фразеологія, словотвір). Інші розділи лінгвістики (морфеміка, стилістика, орфоєпія, орфографія, пунктуація) <i>Література: 1, 2, 4, 9, 15, 22, 24, 25, 30, 31, 35, 36, 44, 46, 47, 48, 55.</i>	2
17	Зародження порівняльно-історичного мовознавства та його значення Описовий метод. Порівняльно-історичне мовознавство ХІХ ст. Методи лінгвістичних досліджень у контексті розвитку наукових галузей. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 15, 24, 27, 32, 57, 61.</i>	2
Разом за І семестр		34

Перелік оглядових лекцій для студентів заочної форми навчання

Номер теми	Перелік тем лекцій, їхні анотації	Кількість годин
1.	Предмет мовознавства як науки Предмет мовознавства. Мовознавчі поля. Основні проблеми лінгвістики. Зв'язок мовознавства з іншими науками. Системний характер будови мови. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 15, 20, 24, 27, 31, 38, 42, 40, 55, 59, 60.</i>	2
2.	Мова, її природа і суспільні функції Суспільний характер мови. Основні та факультативні функції мови. Мова і мислення. Основні ознаки та функції мови і мислення. Походження мови <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 26, 29, 31, 33, 34, 37, 45, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
3.	Мови світу та їхні класифікації Типи класифікацій мов: територіальна, функціональна, за типом фонетичної та синтаксичної організації мов, соціолінгвістична, за поширеністю. Мови народів і народностей України. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 23, 27, 35, 39, 44, 53, 55.</i>	2
Разом за І семестр		6

3.2. Зміст практичних занять

Перелік практичних занять для студентів денної форми навчання

Номер теми	Теми практичних занять і їхній зміст	Кількість годин
1.	Предмет мовознавства як науки. Мова як система Предмет мовознавства. Мовознавчі поля. Основні проблеми лінгвістики. Зв'язок мовознавства з іншими науками. Мова як особлива система знаків. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 15, 20, 24, 27, 31, 38, 42, 40, 55, 59, 60.</i>	2
2.	Функції мови. Взаємодія мови і мислення, мови і мовлення Суспільний характер мови. Основні та факультативні функції мови. Мова і мислення. Мова і мовлення. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 26, 29, 31, 33, 34, 37, 45, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
3.	Походження мови Передумови виникнення людської мови. Теорії походження мови. Недоліки теорій походження мови. Сучасні концепції щодо виникнення мови (Я. Бодуен де Куртене, Н Хомський, Ю. Овчинніков). <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 26, 29, 31, 33, 34, 37, 45, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
4	Історичний розвиток мов Внутрішні та зовнішні причини мовних змін. Мовні контакти та їх наслідки. Мова і територіальні діалекти. Міжнародні та національні мови. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 29, 31, 33, 34, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
5.	Мова і письмо Значення письма. Предметне письмо. Основні етапи розвитку письма: піктографія, ідеографія та фонографія. Дослідники найдавніших форм письма (В. Кнорозов). <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 17, 21, 23, 27, 35, 40, 44, 55, 59, 60.</i>	2
6	Мови світу та їхні класифікації Типи класифікацій мов: територіальна, функціональна, за типом фонетичної та синтаксичної організації мов, соціолінгвістична, за поширеністю. Мови народів і народностей України. <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 23, 27, 35, 39, 44, 53, 55.</i>	2
7.	Мовні сім'ї Індоевропейська, угро-фінська та тюркська, семіто-хамітська, китайсько-тибетська мовні сім'ї <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 23, 27, 35, 39, 44, 53, 55.</i>	2
8.	Структура мови Основні та проміжні рівні мови, інші розділи лінгвістики. Найвідоміші представники в різних галузях (відповідно до спеціалізації) <i>Література: 1, 2, 4, 9, 15, 22, 24, 25, 30, 31, 35, 36, 44, 46, 47, 48, 55.</i>	2
9	Підсумкове заняття. Контрольна робота	1
Разом за I семестр		17

Перелік практичних занять для студентів заочної форми навчання

Номер теми	Теми практичних занять	Кількість годин
1.	Походження мови <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 26, 29, 31, 33, 34, 37, 45, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
2.	Історичний розвиток мов <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 11, 14, 15, 23, 27, 29, 31, 33, 34, 50, 55, 56, 58, 61</i>	2
3.	Походження письма <i>Література: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12, 15, 17, 21, 23, 27, 35, 40, 44, 55, 59, 60.</i>	2
Разом за I семестр		6

3.3. Зміст самостійної (зокрема й індивідуальної) роботи

Самостійна робота студентів *денної* форми навчання полягає у систематичному опрацюванні програмного матеріалу, підготовці до виконання домашніх та контрольних робіт, теоретичного опитування в усній або письмовій формах, тестування з теоретичного матеріалу, виконанні індивідуальних завдань у вигляді презентацій, відеопроектів, повідомлень тощо. Студенти *заочної* форми навчання виконують ще й контрольну роботу. Вимоги до її виконання і варіанти встановлюються методичними рекомендаціями до виконання контрольних робіт, які кожний студент отримує на кафедрі у період настановної сесії. Методичні рекомендації до виконання контрольних робіт розміщені також на відповідній сторінці дисципліни у MOODLE.

Номер тижня	Зміст самостійної роботи	Кількість годин
1.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т1. Підготовка до практичного заняття.	4
2.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т2. Підготовка до усного опитування. Виконання ТК	4
3.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.3. Підготовка до практичного заняття.	4
4.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.4. Підготовка до письмового (теоретичного) опитування. Виконання ТК	4
5.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.5. Підготовка до практичного заняття.	4
6.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.6. Підготовка індивідуального домашнього завдання (теорії походження мови в науковій інтерпретації). Виконання ТК	4
7.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.7. Підготовка до практичного заняття.	4
8.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.8. Підготовка до практичного заняття. Підготовка індивідуального домашнього завдання (Територіальні діалекти різних мов світ (залежно від спеціалізації)).	5
9.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.9. Підготовка до теоретичного опитування.	4
10.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.10. Підготовка до практичного заняття. Виконання ТК.	5
11.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.11. Підготовка до усного опитування.	5
12.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.12. Підготовка до практичного заняття та до лекції-конференції (студентський проєкт).	5
13.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.13. Підготовка до практичного заняття та до лекції-конференції (студентський проєкт).	4
14.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.14. Підготовка до практичного заняття та до лекції-конференції (студентський проєкт). Виконання ТК.	5
15.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.15. Підготовка до практичного заняття та.	5
16.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.16. Підготовка до теоретичного (письмового) опитування. Виконання ТК.	4
17.	Опрацювання теоретичного матеріалу з Т.17. Підготовка до контрольної роботи.	5
Разом за I семестр		69

Керівництво самостійною роботою та контроль за виконанням індивідуального завдання здійснює викладач згідно з розкладом консультацій у позааудиторний час.

3.4. Орієнтовна тематика індивідуальних завдань для самостійної роботи

- 1.Схарактеризувати мовні особливості наукового стилю (для участі в семінарі-заслуховування).
- 2.Схарактеризувати мовні особливості публіцистичного стилю.
- 3.Схарактеризувати мовні особливості художнього стилю.
- 4.Схарактеризувати мовні особливості офіційно-ділового стилю.
- 5.Схарактеризувати мовні особливості розмовного стилю.
- 6.Схарактеризувати мовні особливості конфесійного стилю.
- 7.Схарактеризувати мовні особливості епістолярного стилю.
- 8.Підготувати відеопроєкт, презентацію або повідомлення про один з етапів розвитку письма (для участі в лекції-бесіді).
- 9.Підготувати повідомлення про основні та факультативні функції мови (для участі в лекції-диспуті).
- 10.Підготувати повідомлення про мови світу (для участі в лекції-конференції).
- 11.Запропонувати 5 життєвих ситуацій (бажано у відеоформаті), щоб показати, які функції виконує мова у повсякденному житті.
12. Підготувати відеопроєкт, у якому шляхом використання вагомих аргументів обґрунтуйте або заперечте одну з теорій походження мови (можна кілька теорій).
13. Підготувати повідомлення про двомовність / багатомовність у сучасному суспільстві.
14. На сучасних прикладах схарактеризувати різні наслідки мовних контактів у світі (завдання можна виконати у форматі презентації, відеопроєкту, повідомлення, статті).
- 15.Створити флеш-картки до теми про мовні сім'ї.
- 16.Проаналізувати діалектну диференціацію мов (відповідно до спеціалізації)

4. Технології та методи навчання

Форми організації навчання: навчальні заняття (лекція, практичне заняття, консультація), самостійна робота, індивідуальні завдання (презентація або відеопроєкти), практична підготовка.

Методи навчання: словесні (розповідь викладача, бесіда, пояснення, робота з текстом), наочні (демонстрація реальних або зображених об'єктів, явищ і їх спостереження), практичні (вправи, завдання, тестування).

Технології навчання: репродуктивні, проєктні (проєкти про мови, презентації тощо), інтерактивні, інформаційно-комп'ютерні, технології змішаного, перевернутого, дистанційного, контекстного навчання.

Інструменти ІКТ (PowerPoint, MOODLE, ZOOM, хостинг YouTube, месенджери (Viber, корпоративна електронна пошта тощо).

5. Методи контролю

Поточний контроль може здійснюватися під час лекційних і практичних занять, а також у дні проведення контрольних заходів, встановлених робочою програмою і графіком навчального процесу.

При цьому використовуються такі методи поточного контролю, як усне опитування, письмове опитування (самостійні та контрольні роботи); презентація індивідуальних робіт; тестовий контроль.

6. Оцінювання результатів навчання студентів у семестрі

Оцінювання академічних досягнень здобувача вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про контроль і оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у ХНУ».

Засвоєння студентом теоретичного матеріалу з дисципліни оцінюється шляхом усного / письмового опитуванням, тестування в MOODLE (до кожної лекції). Водночас оцінюється

рівень практичних умінь шляхом виконання різноманітних аудиторних та домашніх завдань. Якщо студент отримав негативну оцінку з якогось виду роботи, то він повинен ліквідувати заборгованість в установленому порядку.

Кожний вид роботи з дисципліни оцінюється за інституційною **чотирибальною** шкалою і виставляється в електронному журналі обліку успішності. Підсумковий контроль проводиться у формі іспиту. Підсумкова оцінка становить собою суму середньозваженого бала з оцінок, отриманих за всі види робіт протягом семестру (60% підсумкової оцінки – для денної форми навчання і 50 % підсумкової оцінки – для заочної форми навчання), і бала, отриманого у ході іспиту (40% підсумкової оцінки – для денної форми навчання і 50 % підсумкової оцінки – для заочної форми навчання).

Студенти мають можливість отримати знання з окремих тем курсу шляхом неформальної освіти і звернутися із заявою про перезарахування результатів неформальної освіти згідно з Положенням про порядок визнання та перезарахування результатів навчання здобувачів вищої освіти у Хмельницькому національному університеті (<https://khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/normatyvni-dokumenty/polozhennya/pro-poryadok-vyznannya-ta-perezarahuvannya-rezultativ-navchannya.pdf>; п.4 Визнання і зарахування результатів навчання, набутих особою).

Усі учасники освітнього процесу повинні дотримуватися правил академічної доброчесності (див. Положення про систему забезпечення академічної доброчесності у Хмельницькому національному університеті, <https://cutt.ly/QMZTV0B>).

Оцінювання знань студентів здійснюється за такими критеріями:

Оцінка за інституційною шкалою	Узагальнений критерій
Відмінно	Студент глибоко й у повному обсязі опанував зміст навчального матеріалу, легко в ньому орієнтується і вміло використовує понятійний апарат; уміє пов'язувати теорію з практикою, виконувати практичні завдання, впевнено висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Відмінна оцінка передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і у письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення роботи. Студент не вагається при видозміні запитання, вміє робити детальні та узагальнювальні висновки. При відповіді допустив дві–три несуттєві похибки .
Добре	Студент виявив повне засвоєння навчального матеріалу, володіє понятійним апаратом, орієнтується у вивченому матеріалі; свідомо використовує теоретичні знання для вирішення практичних завдань; виклад відповіді грамотний, але у змісті і формі відповіді можуть бути окремі неточності, нечіткі формулювання закономірностей тощо. Відповідь студента має будуватися на основі самостійного мислення. Студент у відповіді допустив дві–три несуттєві помилки .
Задовільно	Студент виявив знання основного програмного матеріалу в обсязі, необхідному для подальшого навчання та практичної діяльності за професією, справляється з виконанням практичних завдань, передбачених програмою. Як правило, відповідь студента будується на рівні репродуктивного мислення, студент має слабкі знання структури курсу, допускає неточності і суттєві помилки у відповіді, вагається при відповіді на видозмінене запитання. Водночас набув навичок, необхідних для виконання нескладних практичних завдань, які відповідають мінімальним критеріям оцінювання, і володіє знаннями, що дозволяють йому під керівництвом викладача усунути неточності у відповіді.
Незадовільно	Студент виявив розрізнені, безсистемні знання, не вміє виділяти головне і другорядне, допускає помилки у визначенні понять, перекручує їхній зміст,

	хаотично і невпевнено викладає матеріал, не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань. Як правило, оцінка "незадовільно" виставляється студенту, який не може продовжити навчання без додаткової роботи з вивчення дисципліни.
--	---

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів денної форми навчання в семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота				Самостійна (індивідуальна) робота	Семестровий контроль, іспит
Теоретичне опитування	Практичні завдання	Тестовий контроль	Контрольна робота		Підсумковий контрольний захід
0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,4

Структурування дисципліни за видами робіт і оцінювання результатів навчання студентів заочної форми навчання у семестрі за ваговими коефіцієнтами

Аудиторна робота				Семестровий контроль, іспит
Теоретичне опитування	Практичні завдання	Тестовий контроль	Контрольна робота	Підсумковий контрольний захід
0,1	0,1	0,1	0,2	0,5

Співвідношення вітчизняної шкали оцінювання і шкали оцінювання ЄКТС

Оцінка ЄКТС	Інституційна інтервальна шкала балів	Інституційна оцінка, критерії оцінювання	
A	4,75–5,00	5	ВІДМІННО – глибоке і повне опанування навчального матеріалу і виявлення відповідних умінь та навиків
B	4,25–4,74	4	ДОБРЕ – повне знання навчального матеріалу з кількома незначними помилками
C	3,75–4,24	4	ДОБРЕ – в загальному правильна відповідь з двома-трьома суттєвими помилками
D	3,25–3,74	3	ЗАДОВІЛЬНО – неповне опанування програмного матеріалу, але достатнє для практичної діяльності за професією
E	3,00–3,24	3	ЗАДОВІЛЬНО – неповне опанування програмного матеріалу, що задовольняє мінімальні критерії оцінювання
FX	2,00–2,99	2	НЕЗАДОВІЛЬНО – безсистемність одержаних знань і неможливість продовжити навчання без додаткових знань з дисципліни
F	0,00–1,99	2	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша робота і повторне вивчення дисципліни

7. Питання для самоконтролю результатів навчання

1. Предмет мовознавства як науки. Основні проблеми сучасного мовознавства. Вступ до мовознавства як елементарний лінгвістичний курс.
  2. Мовознавчі поля.
  3. Місце мовознавства в системі наук.
  4. Мова як суспільне явище.
  5. Суспільні функції мови.
  6. Мова і мислення.
  7. Виникнення мови: основні передумови
  8. Теорії походження мови.
  9. Зовнішні та внутрішні причини мовних змін.
  10. Диференціація та інтеграція як результат мовних змін.
  11. Мовні контакти та їхні наслідки: субстрат, суперстрат, перстрат, інстрат, адстрат.
- Піджин. Креольські мови.
12. Мова і територіальні діалекти.
  13. Літературна мова, її ознаки.
  14. Світові мови та мови міжнаціонального спілкування.
  15. Інтерлінгвістика. Штучні мови.
  16. Розвиток письма: предметне та піктографічне письмо.
  17. Ідеографічне та фонографічне письмо.
  18. Типи класифікацій мов (територіальна, функціональна, за типом фонетичної та синтаксичної організації мов)
  19. Типи класифікацій мов (соціолінгвістична, за поширеністю).
  20. Структурно-типологічна класифікація мов.
  21. Генеалогічна класифікація мов (загальна характеристика). Слов'янські мови.
  22. Індоевропейська мовна сім'я.
  23. Угро-фінська мовна сім'я.
  24. Тюркська мовна сім'я.
  25. Семіто-хамітська і китайсько-тибетська мовні сім'ї.
  26. Мови народів і народностей України. Українська мова в світі.
  27. Найпоширеніші мови світу (загальна характеристика).
  28. Системний характер будови мови.
  29. Мова як особлива система знаків.
  30. Взаємодія мови і мовлення.
  31. Основні розділи науки про мову.
  32. Проміжні рівні мови (основні галузі).
  33. Описовий метод у мовознавстві.
  34. Порівняльний метод у мовознавстві.
  35. Структурний та конструктивний методи у мовознавстві. Синхронія і діахронія.
- Індукція та дедукція.

8. Методичне забезпечення

Навчальний процес з дисципліни «Вступ до мовознавства» повністю забезпечений необхідною навчально-методичною літературою (зокрема, підручниками, рекомендованими МОН України), яка в достатній кількості є в науковій бібліотеці університету. Крім того, викладачами кафедри було підготовлено такі роботи:

1. Грицева А. П., Торчинська Н. М. Вступ до мовознавства : практикум для студентів спеціальностей «Філологія. Українська мова і література» та «Філологія. Переклад». Хмельницький : ХНУ, 2008. 85 с.
2. Торчинська Н. М. Вступ до мовознавства: навчальний зошит. Хмельницький, 2013. 32 с.

3. Торчинська Н. М. Вступ до мовознавства : методичні вказівки до проведення практичних занять студентам першого курсу спеціальностей 035 «Філологія. Українська мова і література», 035 «Філологія. Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша – польська», 014 «Середня освіта. Українська мова і література», 014 «Середня освіта. Мови і літератури (польська, українська)». Відповідальна за випуск Подлевська Н. В. Хмельницький, 2022. 52 с. (електронний ресурс).

9.Рекомендована література

Основна

- 1.Голубовська І. О. Вступ до мовознавства : підручник, 2016. 320 с.
- 2.Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Підручник. Вид. 3-є. Київ : Академія, 2014. 368 с.
- 3.Соссюр Ф. Де. Курс загальної лінгвістики. Київ, 2015. 387 с.
- 4.Торчинська Н. М. Вступ до мовознавства : методичні вказівки до проведення практичних занять студентам першого курсу спеціальностей 035 «Філологія. Українська мова і література», 035 «Філологія. Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша – польська», 014 «Середня освіта. Українська мова і література», 014 «Середня освіта. Мови і літератури (польська, українська)». Відповідальна за випуск Подлевська Н. В. Хмельницький, 2022. 52 с. (електронний ресурс).
- 5.Grzegorzczkova R. Wstęp do językoznawstwa. Warszawa : PWN SA, 2017. 210 s.

Додаткова

- 6.Баденкова В. М. Новітні напрями сучасного мовознавства : методичні рекомендації до практичних занять та методичні вказівки до самостійної роботи. Миколаїв, 2017. 50 с.
- 7.Бацевич Ф.С. Лінгвістична генетика: проблеми і перспективи. Львів : ПАІС, 2005. 262 с.
- 8.Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
- 9.Білецький А.О. Про мову і мовознавство. Київ : АртЕК, 1996. 224 с.
- 10.Боднар Н. М. Історичний аспект розвитку писемності. *Вісник Житомирського державного університету*. 2009. Випуск 43. Педагогічні науки. С. 108–112.
- 11.Виникнення мови. *Науково-популярний блог*. URL : <http://www.npblog.com.ua/index.php/istoriya/viniknennja-movi.html> (дата звернення: 2.07.2024).
- 12.Гаджієв Р. Лінгвістика на карті світу. Непорозуміння, кримінал та інтриги в різних мовах. Київ : Віхола, 2022. 383 с.
- 13.Герета Н.М., Торчинський М.М. Вступ до мовознавства. Київ: Товариство «Знання», 2000. 44 с.
- 14.Джей Джи. Які функції виконує мова? URL : <https://dovidka.biz.ua/yaki-funktsiyi-vikonuє-mova> (дата звернення: 1.07.2022).
- 15.Дрогомирецький П.П., Пена Л.І. Вступ до мовознавства : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 102 с.
- 16.Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови : підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2010. 384 с.
- 17.Дукай Я. Від усної оповіді до письма (Фрагменти розмови Галини Крук та Богдана Пастуха з Яцеком Дукаєм). *Zbruc̣h*. URL : <https://zbruc.eu/node/85479> (дата звернення: 9.07.2024).
- 18.Етимологія української мови. За заг. ред. О. І. Потапенка. Київ : Міленіум, 2005. 212 с.
- 19.Загнітко А. П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2009. 137 с.

20. Загнітко, А., Кудрейко, І. Соціолінгвістика: предметно-поняттєвий апарат. *Вісник Львівського університету*. 2009. № 46, Ч. 1. С. 16–25.
21. Історія письма. URL : <https://ukrlit.net/article/1090.html> (дата звернення: 19.06.2024).
22. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. Сучасна українська літературна мова : навчальний посібник. Київ : Літерат ЛТД, 2011. 559 с.
23. Карпенко С. Д. Вступ до мовознавства: методичні вказівки для студентів факультету лінгвістики денної та заочної форм навчання (за кредитно-модульною системою навчання). Біла Церква, 2012. 35 с.
24. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. Київ : Вид. центр «Академія», 2006. 336 с.
25. Качмар О. Ю. Мова і мовлення в міждисциплінарних студіях. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: серія «Філологія». Острого: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 40–42.
26. Кириченко Г. С., Кириченко С. В., Супрун А. П. Нариси загального мовознавства : [навч. посіб. для студ. філол. спец. вищ. навч. закл.: у 2 ч.] Ч. I. Мова, її будова та функції в суспільстві. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008. 168 с.
27. Кійко Ю. С., Агапій А. П., Мельник Ю. Й. Вступ до мовознавства : практикум. Чернівці : Чернівецький ун-т, 2021. 176 с.
28. Кононенко І. Українська та польська мови: контрастивне дослідження. Варшава, 2016. 806 с.
29. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Підручник. Вид. 3-є. Київ : Академія, 2014. 368 с.
30. Кравець О. П. Про походження та розвиток мови як найунікальнішого засобу людського спілкування. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія». 2018. Вип. 2 (70). С. 106–109.
31. Лаврінець О., Симонова К., Ярошевич І. Сучасна українська літературна мова. Мофеміка. Словотвір. Морфологія». Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. 524 с.
32. Левицький А. Е., Сингаївська А. В., Славова Л. Л. Вступ до мовознавства : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 104 с.
33. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 288 с.
34. Масенко Л. Доба українізації 20-х років ХХ ст.: засади освітньої й культурної політики Миколи Скрипника. *Дивослово*. 2004. № 5. С. 27–30.
35. Мірошніченко П. Шизоглосія в радіопросторі України як лінгвокультурна проблема. *Вісник Львівського університету*. Серія Журналістика. 2018. Випуск 43. С. 189–194.
36. Петровська С. С. Вступ до мовознавства : навч.-метод. комплекс : для студ. ф-ту інозем. філології. У 3-х ч. [4-е вид., випр. і доп.]. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2016. Ч. 1. 155 с.
37. Петровська С. С. Вступ до мовознавства : навч.-метод. комплекс : для студ. ф-ту інозем. філології. У 3-х ч. [4-е вид., випр. і доп.]. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2016. Ч. 1. 155 с.
38. Плющ М. Я. Граматика української мови. Мофеміка. Словотвір. Морфологія : підручник. 2-ге вид., доп. Київ : Видавничий дім «Слово», 2010. 328 с.
39. Походження і розвиток мови. URL : https://pidru4niki.com/1787022848053/dokumentoznavstvo/pohodzhennya_rozvitok_movi (дата звернення: 20.08.2024).
40. Психологія мовлення і психолінгвістика : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Укл. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В.; За заг. ред. Л. О. Калмикової. Київ : Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, в-во «Фенікс», 2008. 245 с.
41. Радчук В. Параметри і взаємодія мов. *Дивослово*. 2005. № 6. С. 36–44; № 7. С. 42–48.

- 42.Ровенчак А. Кількісний аналіз систем письма: алфавіт нко. *Україна модерна*. Число 27. “Verba et Numeri”... 2020. С. 139–152. URL : https://uamoderna.com/images/archiv/27-2020/27_139_152%20Andrij%20ROVENCHAK_compressed.pdf (дата звернення: 9.07.2024).
- 43.Сайко О. Мова і нація: філософський та психологічний аспекти. *Вісник Львівського університету*. 2004. № 25. С. 488–491.
- 44.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : напрями та проблеми: підручник. Полтава : Довкілля-Київ, 2008. 712 с.
- 45.Селігей П. О. Мовна свідомість: структура, типологія, виховання. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. 118 с.
- 46.Скаб М. С. Вступ до мовознавства. Практикум : навч. посібник. Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2012. 103 с.
- 47.Сухенко В. Мова і суспільство: взаємодія і розвиток. *Лексикографія*. 2016. С. 734–742. URL : <https://ispan.waw.pl/ireteslaw/bitstream/handle/20.500.12528/872/Lexikografia-2016-734-742.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 9.07.2024).
- 48.Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фонетика : підручник. Автори: А. К. Мойсієнко, О. В. Бас-Кононенко, В. В. Бондаренко, О. А. Гапченко, Л. О. Кравченко, О. М. Мацько, Ю. Л. Мосенікс, Н. П. Плющ, О. М. Сидоренко. Київ : «Знання», 2010. 270 с.
- 49.Сучасна українська літературна мова: підручник. Укл. А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. Київ : Вища шк., 2002. 439 с.
50. Сучасна українська літературна мова: підручник. Укл. М. Я. Плющ, С. П. Бевзенко, Н. Я. Грипас та ін.; за ред. М. Я. Плющ. Київ: Вища школа, 2004. 414 с.
- 51.Тищенко К. Основи мовознавства : системний підручник. Київ : ВПЦ «Київський ун-т», 2007. 308 с.
- 52.Ткаченко О. Б. Мова і національна ментальність (Спроба сучасного синтезу). Київ : Грамота, 2006. 240 с.
- 53.Ткачук О. Деякі аспекти проблеми походження української мови. *Дивослово*. 1998. № 2. С. 10–12.
- 54.Торчинська Н.М. Вступ до мовознавства: навчальний зошит. Хмельницький, 2013. 32 с.
- 55.Торчинський М. М. До питання про генеалогічну класифікацію мов світу. *Мовознавство. Літературознавство. Методика*: збірник наук. і навч.-метод. праць. Київ : Знання, 1999. С. 106–114.
- 56.Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: [монографія]. Хмельницький : Авіст, 2008. 548 с.
- 57.Українська мова. Енциклопедія. Вид. 2-ге, випр. і доп. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. 824 с Бевзенко С.П. Вступ до мовознавства: Короткий нарис : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2006. 143 с.
- 58.Усок О. В., Корзюкова Л. П. Генезис мови у гіпотезах та концепціях лінгвістів. *Журнал науковий огляд*. 2018. № 1(44). С. 2–12.
- 59.Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей). Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 332 с.
- 60.Френч Мішель. Походження мови: огляд різних теорій. URL : <https://creacenter.org/uk/news/pokhodzhennia-movy-ohliad-riznykh-teorii> (дата звернення: 2.07.2024).
- 61.Шевельов Ю. Вибрані праці : у 2 кн. Кн. 1. Мовознавство. Упор. Л. Масенко. 2-ге вид. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 583 с.
- 62.Ющук І.П. Лекції зі вступу до мовознавства. Київ, 1995. С. 25–106.
- 63.Aitchison J. Ziarna mowy Początki i rozwój języka. Warszawa : PIW, 2002. 335 s.
- 64.Banko M. Z pogranicza leksykografii i językoznawstwa. Warszawa, 2001. 336 s.
- 65.Strashko I., Melnyk I., Kozak V., **Torchynska N.**, Dyiak O. Linguistic analysis of texts in philological research: the use of Salesforce Einstein Artificial Intelligence. *Forum for Linguistic Studies*. 2024. Volume 06. Issue 03. S. 246–259.

Інформаційні ресурси:

1. Модульне середовище для навчання (розміщені усі необхідні матеріали з дисципліни). Пошук – Кафедра слов'янської філології, «Вступ до мовознавства. СОУ (Торчинська Н. М.)». URL : <https://msn.khnu.km.ua/course/view.php?id=3642>
2. Інституційний репозитарій ХНУ. URL : <http://elar.khmnu.edu.ua/jspui/?locale=uk>
3. Електронна бібліотека ХНУ. URL : http://lib.khmnu.edu.ua/asp/php_f/p1age_lib.php .